

Roerige tijden in de wereld van koelen en verwarmen

Ir. Erik J. Hoogendoorn, ENGIE Refrigeration

Inhoud

- **Even voorstellen**
- **Koudemiddelen**
- **Energie transitie**

Even voorstellen

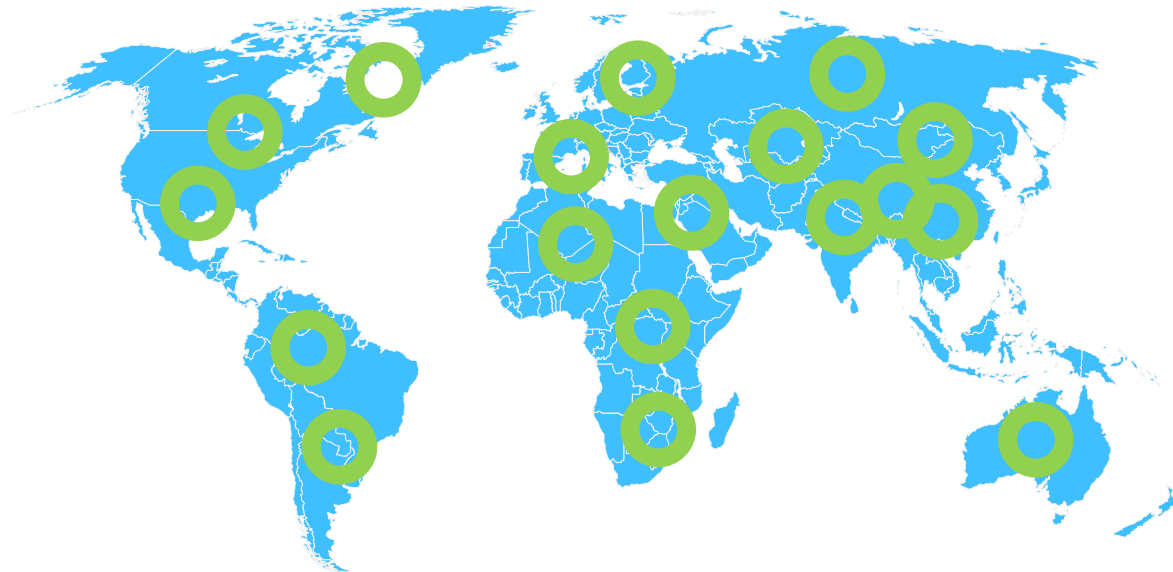
— Introductie —

Erik Hoogendoorn

*Manager Techniek & Innovatie
ENGIE Refrigeration B.V.*

ENGIE wereldwijd – Activiteiten en kengetallen

€ 69,9 miljard
omzet in 2015

154.950
medewerkers

900 onderzoekers
in 11 R&D centers

ENGIE Nederland – Activiteiten en kerngetallen

ENGIE Services Nederland

Technische dienstverlening

ENGIE Energie Nederland

Duurzame productie & levering energiediensten zakelijke markt

ENGIE Nederland Retail

Duurzame productie & levering energie, diensten consumentenmarkt en MKB

ENGIE LNG Solutions

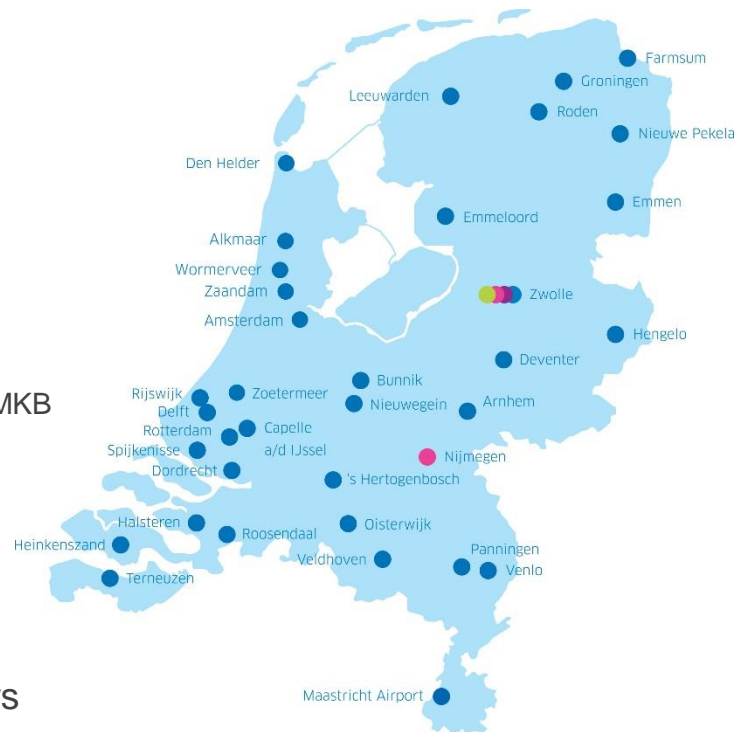
LNG levering en services

€ 1,85 miljard
omzet in 2015

6.400
medewerkers

ENGIE Nederland - Onze visie

Wij spelen, als onderdeel van onze moedermaatschappij ENGIE, een leidende rol in de energietransitie.

Wij zetten ons actief in voor de creatie van een energie- en CO₂-neutrale maatschappij met een circulaire economie.

Wij verbinden door digitalisering en ontwikkelen oplossingen voor klanten met informatie uit data.

Wij creëren nieuwe manieren van samenwerking en nemen verantwoordelijkheid in de veranderende verhoudingen.

ENGIE Refrigeration

Koudetechniek

Van nagenoeg elk product en elk bedrijfsproces weten wij exact welke koudebehandeling leidt tot het beste resultaat. Onze koude- en vriesinstallaties regelen wij honderd procent in op de **specifieke omstandigheden** van de ondernemer. Dat bespaart kosten, terwijl de bedrijfsvoering verduurzaamt en betrouwbaarder wordt.

Warmtetechniek

Nieuwe technologische ontwikkelingen in **warmteterugwinning en -opwaardering** vinden de juiste balans tussen warmte hergebruiken, energiereductie en duurzaamheid. Deze nieuwe maatwerkoplossing leiden tot een sterke vermindering van energieverbruik, kosten en CO₂-uitstoot

€50 miljoen
omzet

250
medewerkers

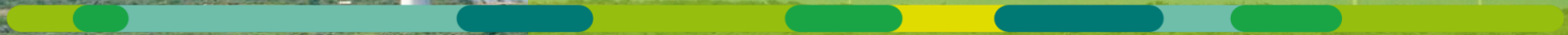

24/7
Service organisatie

Koudemiddelen

R1234ze

R1234yf

R449A
R448A

R407A
R407F
R407C

R134a
R450A
R513A

R22
R404A
R507

R455A
R454C

CO₂ NH₃

Druk op koudemiddelen

Na de uitfasering van het koudemiddel R22, als gevolg van een totaalverbod op het gebruik van HCFC koudemiddelen, staat het gebruik van de overgebleven HFK koudemiddelen nu zwaar onder druk.

Deze druk wordt voornamelijk veroorzaakt door de Europese F-gassen verordening (EU 517/2014);

- Verbod op diverse toepassingen, e.e.a. afhankelijk van de GWP*) van het koudemiddel
- Dalende beschikbaarheid als gevolg van een Quotum regeling.

*) De GWP (**G**lobal **W**arming **P**otential) van het koudemiddel, uitgedrukt in kg CO₂ equivalenten, geeft de mate aan waarin een kg van het betreffende koudemiddel bijdraagt aan het broeikas effect.

Verboden en restricties

Niet meer bouwen

- Verbod op nieuwbouw vanaf 2020.
  - Uitzondering voor systemen $< -50^{\circ}\text{C}$
- Voor service mag vanaf 2020 t/m 2030 alleen gebruik worden gemaakt van gerecycled koudemiddel.
  - Uitzondering voor systemen $< 40\text{ton CO}_2$ equivalenten ($\pm 10\text{kg R404A}$)

Tussenoplossing

- Verbod op nieuwbouw vanaf 2022 voor commerciële systemen.
  - Uitzondering voor systemen $< 40\text{kW}$
  - Uitzondering voor HT trap van cascade systeem.
- Geen service restricties

Lange termijn oplossing

- Natuurlijke koudemiddelen
  - Dit zijn geen synthetische middelen en vallen niet onder de F-gassen verordening.
- Synthetische HFO's

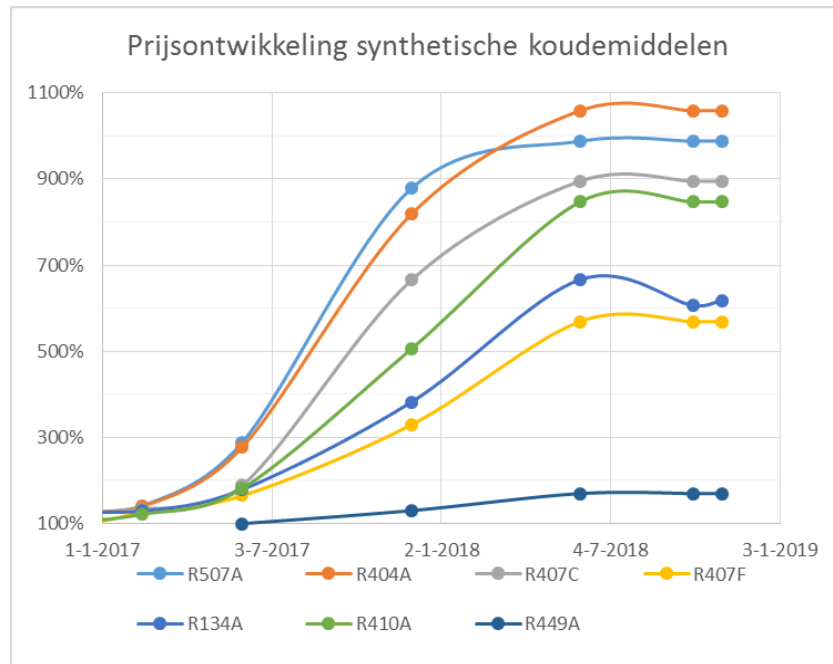
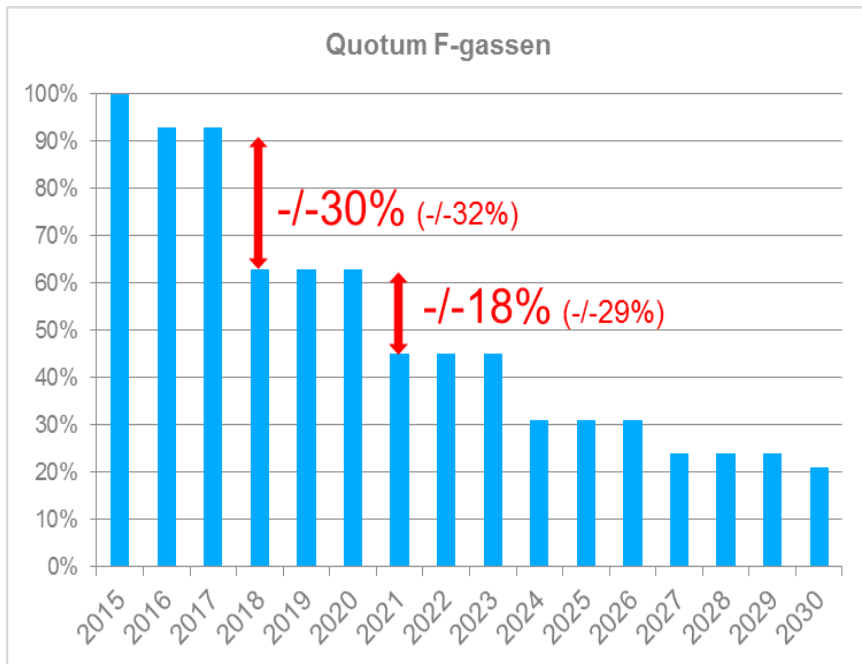
GWP ≥ 2500

$150 \leq \text{GWP} < 2500$

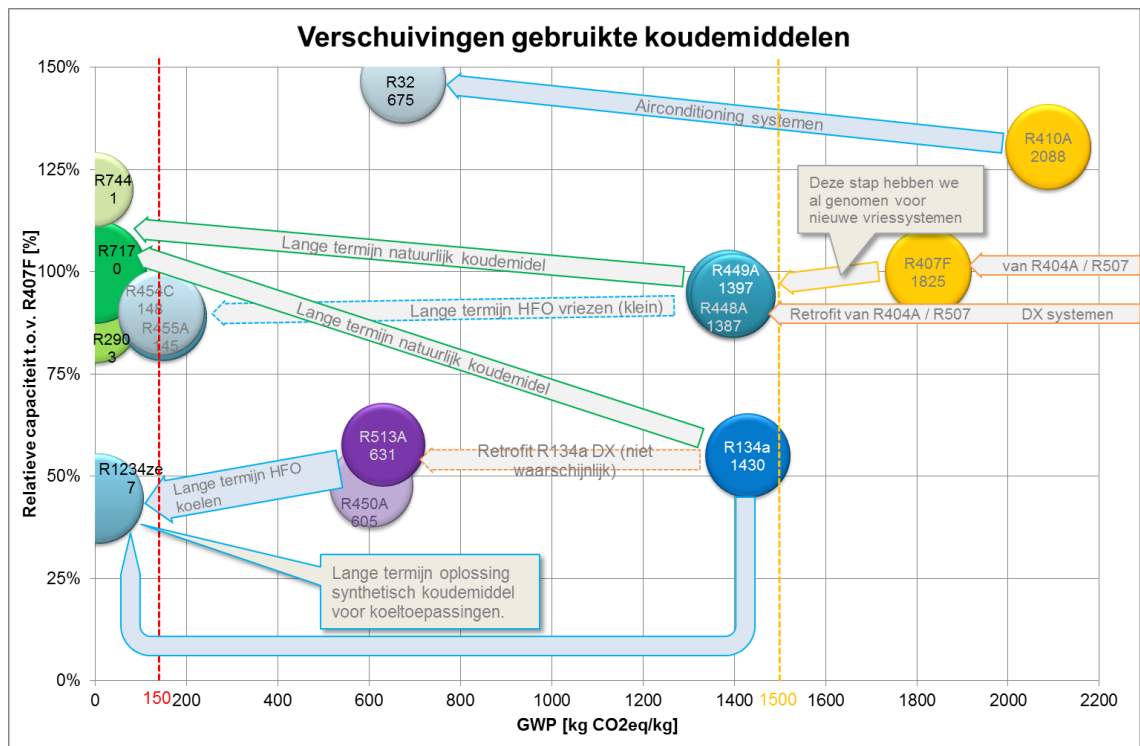
GWP < 150

GWP koudemiddelen conform F-gassen verordening EU 517/2014

Afbouw F-gassen en prijsontwikkeling

Noodzakelijke verschuivingen gebruikte koudemiddelen

- Verschuiving van gebruik koudemiddelen naar lagere GWP's.
- Lange termijn oplossing GWP < 150
- Overgang naar HFO en HFO mengsels met GWP <150 heeft consequenties voor veiligheid gezien A2L classificatie.
- Natuurlijke koudemiddelen waar mogelijk toepassen

Energie transitie

Aanleiding

Eisen aan reductie CO₂

Fiscale regelingen
voor verduurzaming

Stijging gasprijs

Elektrificeren

Bedrijfseconomische
kansen

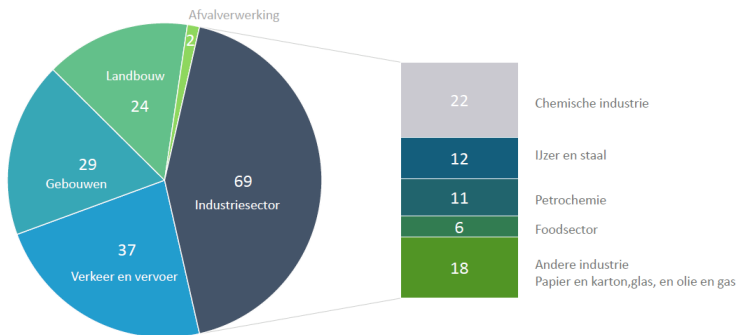

CO₂ uitstoot in de industrie

Aandeel CO₂-uitstoot industrie in Nederland

Industrie is met 69 Mton CO₂ per jaar verantwoordelijk voor ruim 40% van de totale CO₂-uitstoot van Nederland

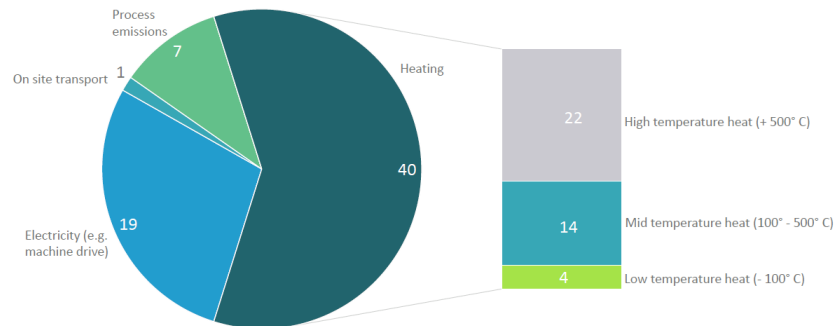
CO₂-uitstoot per type sector in Mton/jaar in Nederlands

Verdeling CO₂-uitstoot in productieproces

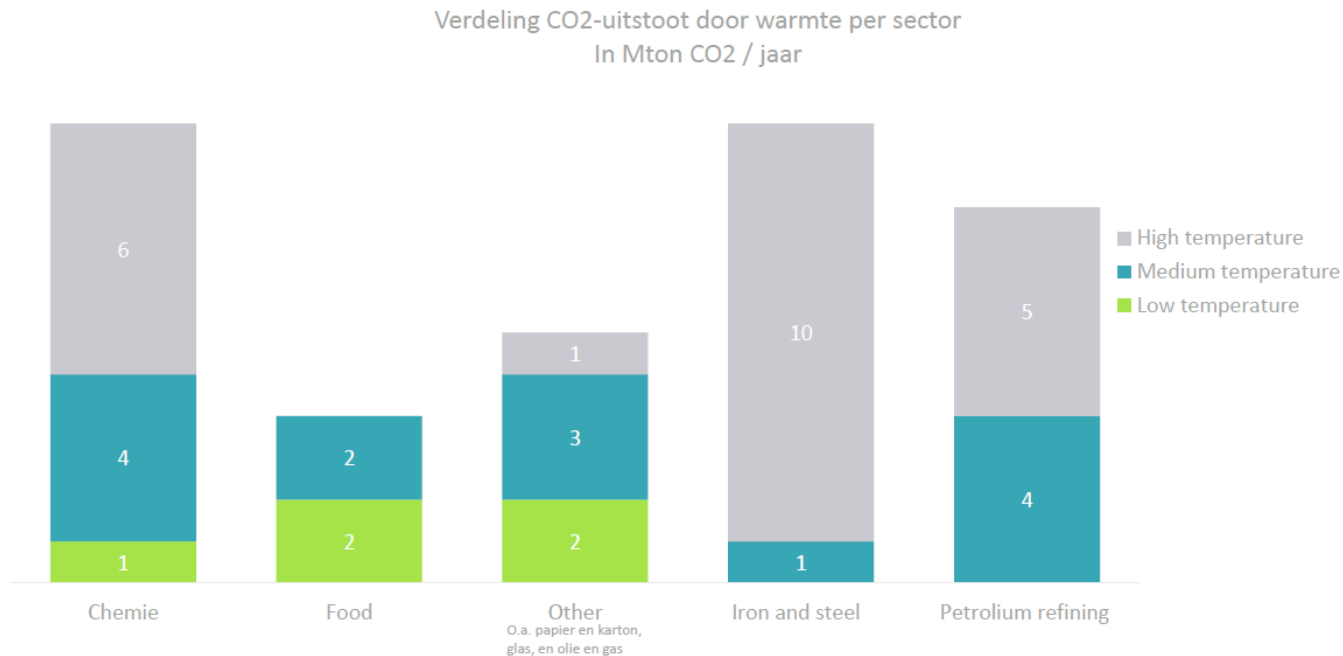
Warmte zorgt met 40 Mton CO₂-uitstoot voor ruim de helft van de uitstoot in productieproces

CO₂-uitstoot per type proces in Mton/jaar Nederlandse industrie

Verdeling CO₂ uitstoot door warmte per sector

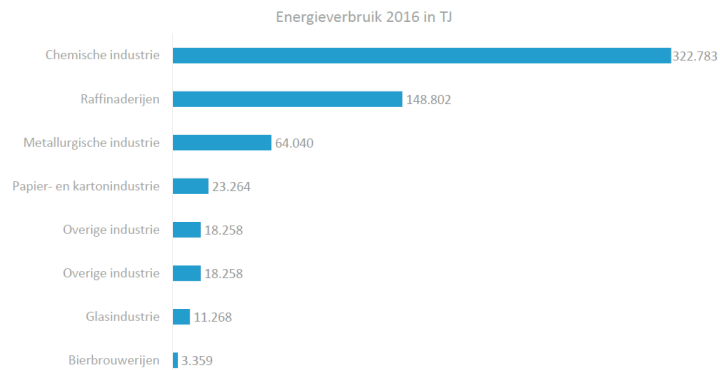
In foodsector vooral uitstoot door lage- en mediumtemperatuur warmte. Bij chemie groot deel door hogetemperatuur warmte

Verdeling energiegebruik per sector

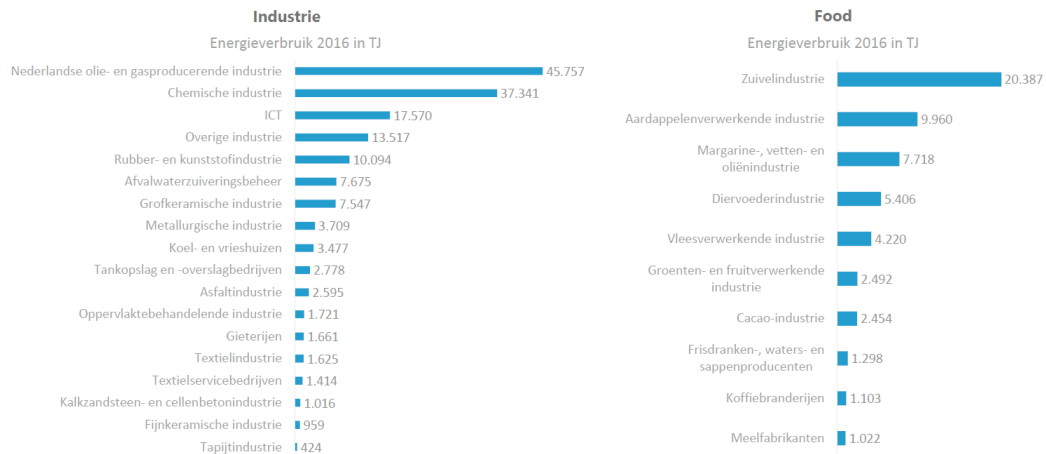
MEE-convenant energieverbruik per sector

Chemische sector veruit grootste energieverbruiker

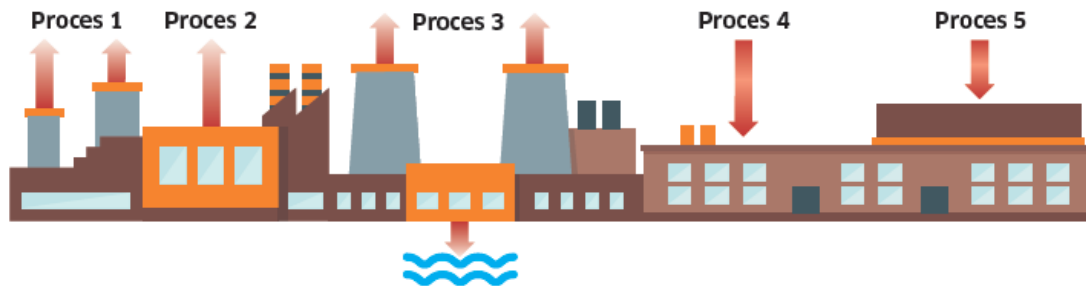
MJA3-convenant energieverbruik per sector

Ook binnen MJA3 –convenant olie, gas en chemie grootste verbruikers

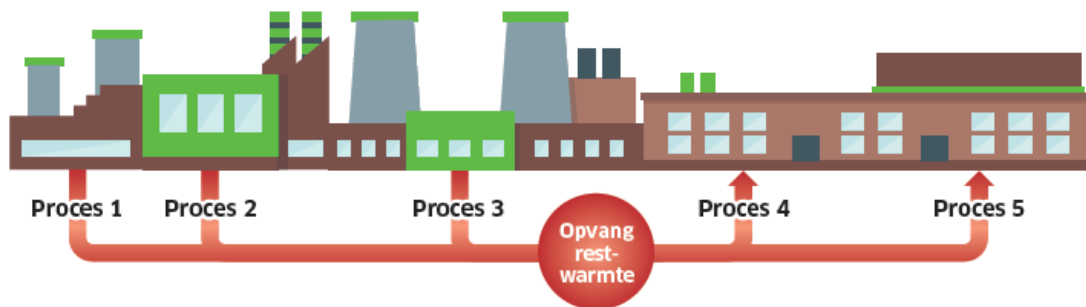

Ons concept

Huidige situatie

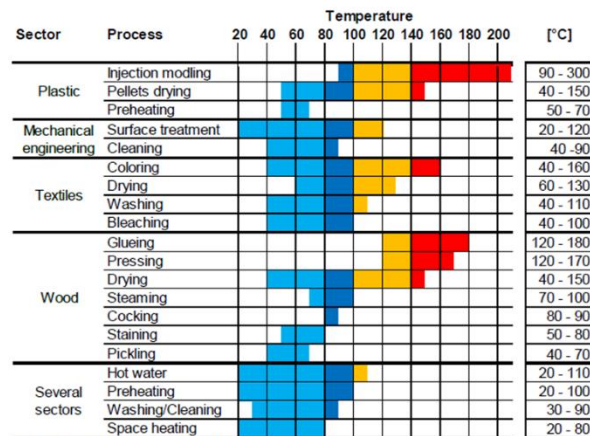
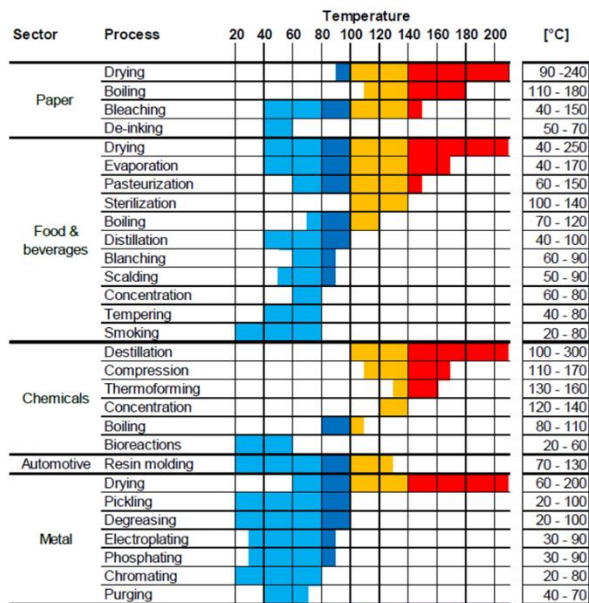

ENGIE-concept

Wat is er mogelijk met warmtepompen

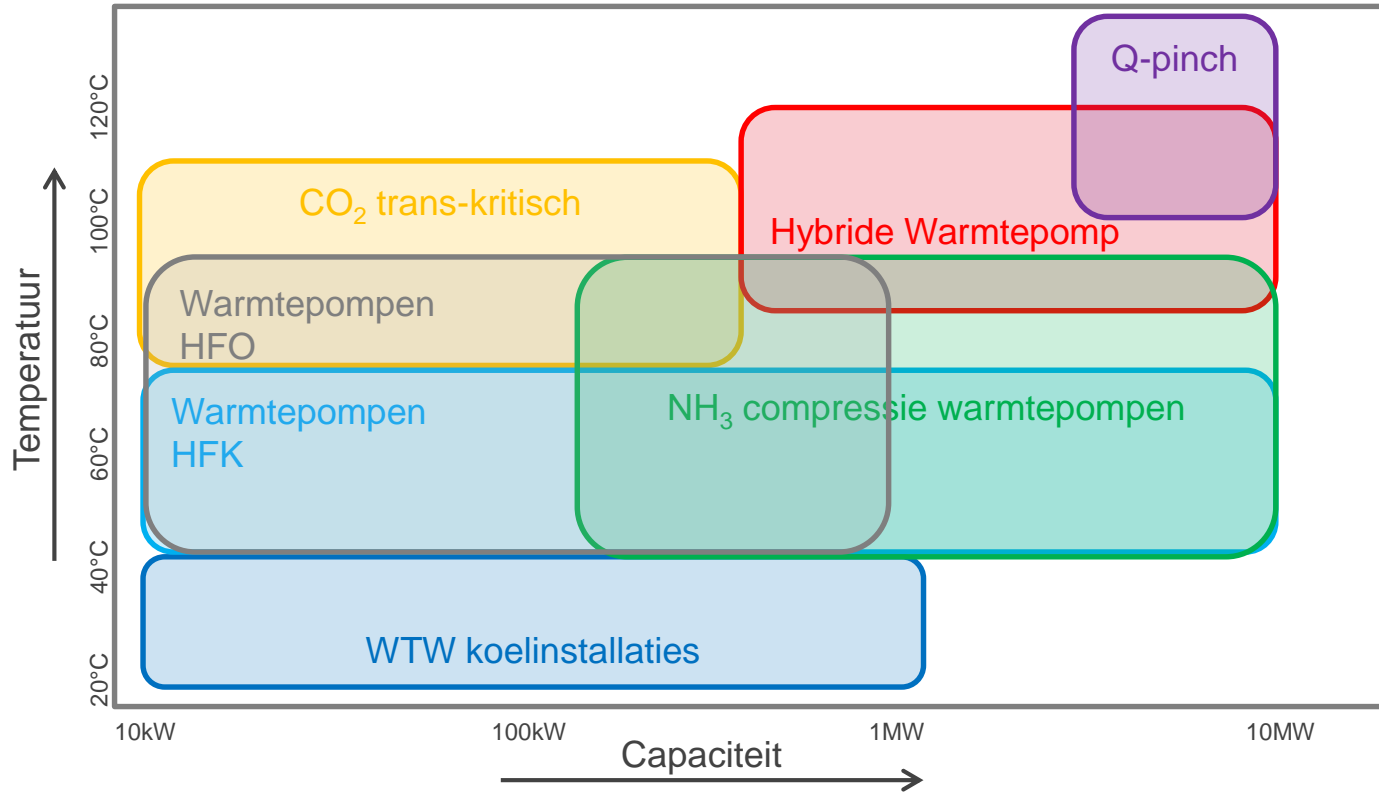
Overview of processes in different industrial sectors Temperature levels and technology readiness level

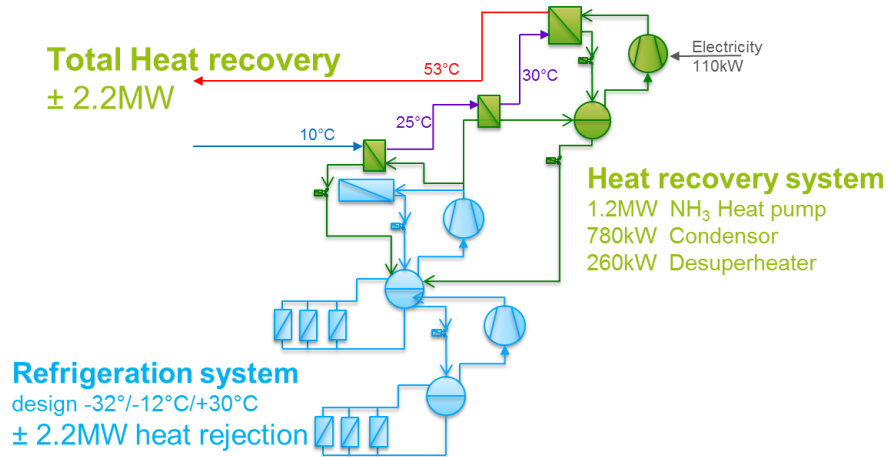
Technology Readiness Level (TRL):
 conventional HP < 80°C, established in industry
 commercial available HP 80 - 100°C, key technology
 prototype status, technology development, HTHP 100 - 140°C
 laboratory research, functional models, proof of concept, VHTHP > 140°C

Data sources: Brunner et al. (2007), Hartl et al. (2015), IEA (2014), Kalogirou (2003), Lambauer et al. (2012), Lauterbach et al. (2012), Noack (2016), Ochsner (2015), Rieberer et al. (2015), Watanabe (2013), Weiss (2007, 2005), Wolf et al. (2014)

Inzet gebieden – capaciteit / temperatuur

Voorbeeld Warmtepomp

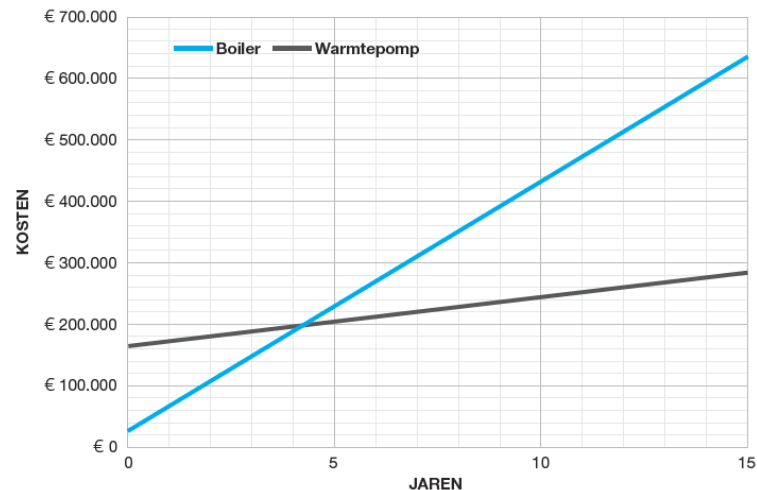

Voorbeeld business case

- 400kW Warmtepomp om 70°C water te maken

	Boiler	Warmtepomp
Investering	€ 25.000	€ 185.000
Energie-investeringsaftrek (EIA)*	€ 0	€ 20.350
Netto-investering	€ 25.000	€ 164.650
Energiekosten per jaar	€ 40.600 116.000 m ³ gas	€ 8.200 157.600 kWh
Terugverdientijd op basis van energie		Ca. 4,3 jaar
Besparing na 15 jaar		€ 352.000
CO ₂ -uitstoot	219 ton per jaar	83 ton per jaar
CO ₂ -besparing na 15 jaar		2.040 ton

- Elektriteitsprijs : € 0,05 per kWh (incl. energiebelasting en opslag duurzame energie)
- Gasprijs : € 0,35 per m³ (incl. regiotoeslag, energiebelasting en opslag duurzame energie)
- Aantal draaiuren per jaar : 2.040
- Tarief vennootschapsbelasting : 20%
- EIA-tarief : 55% (2017)

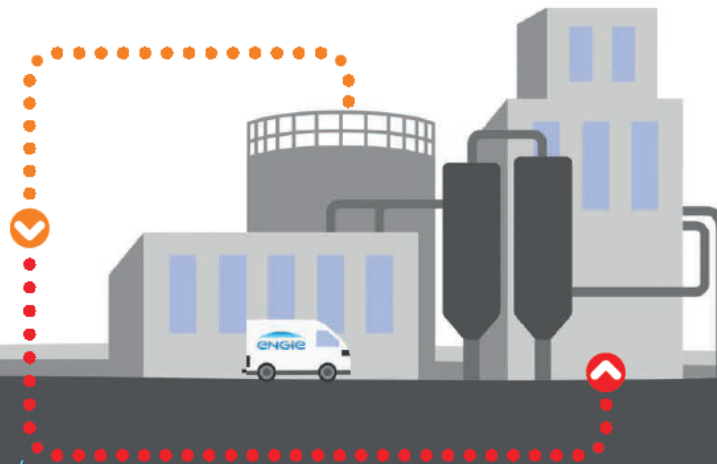

Duurzame invulling van warmtebehoefte

Nieuwe maatwerkoplossingen in restwarmtebenutting en warmteopwekking leiden tot sterke vermindering van energieverbruik, kosten en CO₂-uitstoot

BEDANKT VOOR UW AANDACHT!

